

An analysis of Cases Admitted to an Elementary School Guidance and Counseling Service during a Period of Four Years

Alim KAYA*

Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT**

Diğdem M.SİYEZ***

ABSTRACT. The main purpose of this study was to investigate the demographic characteristics of students applied/referred to the elementary school guidance and counseling services. These students were examined according to admission/referral reasons and admission reference in a four year period. In this study, 186 individual admissions to school guidance and counseling service between the dates September 2005 and June 2009 were analyzed retrospectively. Results showed that all grade levels except kindergarten, first and second grade students, teachers and parents applied to school guidance and counseling service; in kindergarten, first grade and second grade students were referred to school guidance and counseling service by their parents or teachers. Also while in elementary period, most of the students were referred to school guidance and counseling service by their parents and teachers, in middle school period most of the students were admitted to school guidance and counseling service themselves. Implications of the findings and the suggestions for future research are discussed in light of the literature.

Keywords: Counseling and guidance services, elementary school, document analysis

SUMMARY

Purpose and Significance: Through counseling services, the pupils are properly guided in the areas of academic, vocational and personal counseling. It is important to know the problems faced by school guidance and counseling services to prevent some problems and develop licence programs. The main purpose of this study was to investigate the demographic characteristics of students who applied/referred to the elementary school guidance and counseling services and these students were examined according to admission/referral reasons and admission reference in a four year period.

Methods: The students, teachers and parents who were applied to school guidance and counseling services between the dates September 2005 and June 2009 were analyzed retrospectively. One hundred and eighty-six individual admissions to school guidance and counseling service were analyzed in the study and research data were obtained from 186 intake forms that were filled by the school counselors. Document analysis method was used in this study and gender, grade level, reasons for the admission and referrals of the cases were evaluated.

Results: The results showed that 94 of the cases were girls and 92 were boys. 22% of all cases who applied to the school guidance and counseling service during a four year period were first grade students. The most common reason for their admissions was adaptation to school and learning problems in the first grade. While in elementary period, most of the students were referred to school guidance and counseling service by their parents and teachers, in middle school period most of the students applied to school guidance and counseling service themselves.

Discussion and Conclusions: Because of the students' reasons for admission differ according to grade level, comprehensive developmental guidance programs should be implemented in schools effectively. It is recommended that school counselors may plan and implement consultation programs for parents and teachers as part of school guidance and counseling programs. Finally, it is believed that we need more data about this subject.

* Assoc. Prof.Dr., İnönü University, Faculty of Education, Department of Counseling and Guidance alim.kaya@inonu.edu.tr

**MA., School Counselor

*** Assoc. Prof.Dr., Dokuz Eylül University, Buca Educational Faculty, Department of Counseling and Guidance

Bir İlköğretim Okulu Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisine Yapılan Başvuruların İncelenmesi

Alim KAYA*

Zerrin BÖLÜKBAŞI MACİT**

Diğdem M.SİYEZ***

ÖZ. Bu çalışmanın amacı bir ilköğretim okulunun psikolojik danışma ve rehberlik servisine dört yıllık bir zaman diliminde yapılan başvuruların sınıf düzeyi, başvuru nedeni, başvuru yöntemi ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesidir. Araştırmanın verilerini, bir ilköğretim okulunun psikolojik danışma ve rehberlik servisine 2005-2009 yılları arasında yapılan 186 bireysel başvuruya ilişkin ilk görüşme kayıtları oluşturmaktadır. Psikolojik danışma ve rehberlik servisine anasınıfı, birinci ve ikinci sınıflar dışında tüm sınıf düzeylerinde öğrenciler, öğretmenler ve ebeveynler tarafından başvuruda bulunduğu görülmüştür. Anasınıfı, birinci ve ikinci sınıf düzeyinde ise öğrenciler, ebeveynleri veya öğretmenleri tarafından psikolojik danışma ve rehberlik servisine yönlendirilmişlerdir. Araştırmada dikkati çeken bir diğer bulgu ise ilköğretim birinci kademe düzeyinde psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvuruların çoğunluğu öğretmen ve ebeveyn başvuruları oluştururken; ikinci kademe düzeyinde başvuruların çoğunluğunu öğrencilerin bireysel başvurularının oluşturmasıdır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Sözcükler: Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri, ilköğretim, doküman analizi

GİRİŞ

Ülkemizde psikolojik danışma ve rehberlik (PDR) hizmetleri ile ilgili ilk çalışmalar 1950'li yıllarda Türk-Amerikan işbirliği kapsamında başlatılmış, bu çalışmaların bir uzantısı olarak da 1955'te Ankara Demirlibahçe İlkokulu'nda ilk rehberlik merkezi açılmıştır. Okullarda PDR hizmetleri önce ortaöğretim kademesinde sunulmaya başlamıştır. Ortaöğretim kurumlarında rehberlik çalışmaları 1970-1971 eğitim –öğretim yılında başlatılmış, rehberlik uygulamaları sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna verilmiş ve orta dereceli okulların bir kısmına görevli rehberlik uzmanları atanmıştır (Yeşilyaprak, 2007). İlköğretim düzeyinde PDR hizmetlerinin sunulması ise 1990'lı yılları bulmuştur (Erkan, 2002). PDR alanında lisans eğitimi almış psikolojik danışmanların orta dereceli okullara atanmasına 1985, ilköğretim okullarına atanmalarına ise 1990'lı yılların sonunda başlanmıştır (Yeşilyaprak, 2005; 2007). Dolayısıyla da alanında uzman olmayan personel tarafından yürütülen rehberlik hizmetleri bir takım yanlış uygulamaları ve alanın gelişimini engelleyici sorunları beraberinde getirmiştir (Yeşilyaprak, 2007).

Alan dışı atamalar günümüzde de devam etmesine rağmen tüm öğrencilerin kendini gerçekleştirmelerine yardımcı olmayı hedefleyen ve bu amaç doğrultusunda öğrencilerin gelişimsel ihtiyaçlarına göre hazırlanmış programlı ve çok çeşitli hizmetler veren psikolojik danışmanlar ilkokuldan üniversite eğitiminin sonuna kadar eğitimin her kademesinin ayrılmaz bir parçası olmuştur (Yerin Güneri, Büyüköze Kavas, Koydemir, 2007).

PDR hizmetleri eğitimin her kademesinde önemli olmakla birlikte ilköğretim dönemi çocukların yetişkinlik dönemlerindeki bir çok özelliğin (benlik kavramı, gelecek planı, sosyal ilişkilerinin niteliği vb) şekillenmeye başladığı, çocuğun okula, başarıya, arkadaşlarına ve

* Doç.Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, alim.kaya@inonu.edu.tr

** Uzman Psikolojik Danışman

*** Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı

topluma yönelik tutumlarının gelişmeye başladığı bir dönem olması bu eğitim kademesinde rehberlik çalışmalarının gerekliliğini ve önemini ortaya koymaktadır (Can,1998). Ayrıca ilköğretimden sonra bazı bireylerin iş hayatına atılması onların ortaöğretim ya da yükseköğretim sürecinde rehberlik hizmetlerinden yararlanamayacak olması ilköğretimde sunulacak PDR hizmetlerinin önemini arttırmaktadır. Diğer yandan ilköğretim düzeyinde PDR hizmetlerinin sunulması daha üst öğrenim basamaklarında sunulacak PDR hizmetlerinin de verimliliğini arttırmaktadır (Erkan, 2002). İlköğretim düzeyinde sunulan PDR hizmetlerinin amaçları şu şekilde ifade edilmektedir: a) çocuğun kendini tanımasını ve anlamasını sağlamak; b) sağlıklı bir toplumsallaşmayı gerçekleştirmek; c) çocuğun sorumlu ve amaçları olan bir birey olmasına yardım etmek; d) çocuğun öz-yönetim, öz-denetim, problem çözme ve karar verme konularında gelişmelerine yardım etmek; e) çocuğun kendisi hakkında olumlu kavramlar ve tutumlar geliştirmesine, kendini kabul düzeyinin artmasına yardım etmek; f) kişilerarası ilişkilerini geliştirmelerine yardım etmek; g) öğrencilerin bilişsel, duygusal, kişisel ve sosyal gereksinimlerini karşılamak için ders içi ve ders dışı tüm eğitim programlarına yardımcı olmak; h) çocuğun kişilik özellikleri ile eğitim programlarının bağdaştırılmasına yardım etmek.

1970'li yılların sonundan itibaren ABD'de, 2000'li yılların başından itibaren ülkemizdeki okullarda kullanılmaya başlayan kapsamlı gelişimsel rehberlik programları bu amaçlara ulaşılmasında önemli bir yere sahiptir. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programları, öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemlerini başarıyla geçebilmeleri için gerekli olan gelişim görevlerini yerine getirmelerine yardım etmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşabilmek içinde kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının içerisinde rehberlik müfredatı, bireysel planlama, müdahale hizmetleri ve sistem desteği olmak üzere dört bileşen bulunmaktadır. Okul psikolojik danışmanın zamanının %100'ünü rehberlik ve psikolojik danışma faaliyetlerine ayıracağı kabul edildiği kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarında bir okul psikolojik danışmanın, programın her bir bileşenine ne kadar zaman ayıracağı öğretim kademelerine göre tanımlanmıştır. Örneğin temel eğitim düzeyinde okul psikolojik danışmanın zamanının %35-45'ini rehberlik müfredatına, %5-10'unun bireysel planlamaya, %30-40'ının müdahale hizmetlerine, %10-15'ini sistem desteğine ayırması önerilirken; ilköğretim ikinci kademe okul psikolojik danışmanın zamanının %25-25'ini rehberlik müfredatına, %15-25'ini bireysel planlamaya, %30-40'ını müdahale hizmetlerine, %10-15'ini de sistem desteğine ayırması önerilmektedir (Gysberg & Henderson, 2000).

Ülkemizde ilköğretim kademesinde yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin araştırmalar yapılmış olmakla birlikte alan yazın taramasında okul psikolojik danışma servisine bireysel başvuran olguların değerlendirilmesine ilişkin bir araştırmaya rastlanılmamıştır. İlköğretim kademesine rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine ilişkin yapılan çalışmalar incelendiğinde; öğretmenlerin rehberlik görevleriyle ilgili görüşlerini ve uygulamalarını (Kahn, 1999; Yumrutaş, 2006), idarecilerin ve öğretmenlerin rehberlik ve psikolojik danışma servisinde beklentilerini (Başaran, 2008; Söker, 2007), öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma servislerinden yararlanma düzeyini (Polat, 2007), okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon (Karakuş, 2008), okul psikolojik danışmanlarının mesleki yeterlilikleri (Aksoy, 2008) ve ilköğretimde rehberlik ve psikolojik danışma programlarının geliştirilmesi (Konca, 2007) öğrencilerin davranış sorunlarıyla baş etmede öğretmen psikolojik danışman işbirliği (Atıcı, 2006) gibi konuların araştırıldığı görülmektedir. Ancak alan yazın taraması sonucunda okul psikolojik danışma ve rehberlik servisine başvuran öğrencilerin değerlendirilmesine ilişkin bir çalışmaya rastlanmamıştır. Oysa ki psikolojik danışma ve rehberlik servislerinden talep edilen hizmetler ile ilgili bilgi sahibi olmak ilköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik programlarının planlanması, ilköğretimdeki PDR hizmetlerinin geliştirilmesi ve danışman yetiştiren programlarda danışman adaylarına kazandırılması gereken becerilerin neler olması gerektiği konusunda katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Böylelikle hizmet öncesi eğitim süreçlerinde kazandırılan teorik bilgiler ile uygulamada talep edilen hizmetler arasında paralellik sağlanabilir.

Bu bilgiler ışığında bu araştırmanın amacı, 2005-2009 yılları arasında bir ilköğretim okulunun rehberlik ve psikolojik danışma servisine yapılan bireysel başvuruların sosyo-demografik özellikleriyle ilköğretim birinci kademe ve ikinci kademe için psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvuruların, başvuru kaynaklarını ve başvuru nedenlerini belirlemektir.

YÖNTEM

Bu araştırma betimsel bir durum saptaması niteliğinde olup, araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmada, doküman incelemesinin literatürde tanımlanan beş aşaması izlenmiştir (Forster, 1995; Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2008) . İlk aşama olan dokümanlara ulaşma ile ilgili olarak iki kriter esas alınmıştır. İlk kriter araştırmanın ikinci yazarı olan psikolojik danışmanın görev yaptığı okuldaki 2005 Eylül ve 2009 Haziran tarihleri arasındaki ilk görüşme kayıtlarının incelenmesidir. İkinci kriter ise psikolojik danışma ve rehberlik servisinin çalışmalarının bir gereği olarak ulaşılmış ve hizmet sunulmuş olan öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenlere ilişkin ilk görüşme kayıtları çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Ardından doküman incelemesinin ikinci aşaması olan özgünlüğü kontrol etme aşaması ile ilgili kontroller yapılmıştır. Bu araştırma kapsamında incelenen ilk görüşme formlarının hepsinin orijinal olması ve araştırmanın ikinci yazarı tarafından doldurulmuş olmaları nedeniyle dokümanların güvenilir olduğu düşünülmektedir. Doküman analizinin üçüncü aşaması olan dokümanları anlama ile ilgili olarak okul psikolojik danışmanı tarafından doldurulan ilk görüşme formları incelenmiş ve ilk görüşme formlarından yer alan soruların benzer olduğu görülmüştür. Doküman analizinin dördüncü aşaması olan verileri analizinde araştırmada belirlenen kriterlere uygun tüm dokümanlar analize dahil edilmiş veri verilerin analizinde kullanılacak kriterler (başvuran kişi, başvuru nedeni, başvuran/başvurulan öğrencinin sınıfı ve cinsiyeti) belirlenerek veriler üzerinde betimsel analizler yapılmıştır. Araştırmanın son aşaması olan verilerin kullanılması ile ilgili olarak da araştırma bulgularının elde edildiği kurumun gizliliğinin korunması amacıyla kurumun adı araştırmada belirtilmemiştir.

Yukarıda yer alan doküman incelemesinin aşamalarına bağlı olarak bir ilköğretim okulunun rehberlik ve psikolojik danışma servisine Eylül 2005 – Haziran 2009 tarihleri arasında yapılan 186 bireysel başvuru bu araştırma kapsamında incelenmiştir. Araştırmada, psikolojik danışma ve rehberlik servisinin çalışmalarının bir gereği olarak ulaşılmış ve hizmet sunulmuş olan öğrenciler, ebeveynler ve öğretmenler çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırma sadece belirlenen tarihler arasında psikolojik danışma ve rehberlik servisine öğretmenleri tarafından yönlendirilen öğrenciler, ebeveynler tarafından yapılan başvurular ve bizzat öğrencilerin kendi yaptıkları başvurularla sınırlıdır. Bu ölçütlere göre, araştırmanın ikinci yazarı olan okul psikolojik danışmanı tarafından doldurulan ilk görüşme kayıtları geriye dönük olarak taranmış ve toplanan veriler üzerinden tanımlayıcı istatistiksel analizler yapılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvuruların analizi sonrasında elde edilen bulgu ve sonuçlar tablolar halinde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Bulgular sunulurken önce genel olarak dört yıllık dönem boyunca rehberlik servisine yapılan başvuruların sınıf düzeyi ve cinsiyete göre bir dökümü yapılmış, ardından her sınıf düzeyindeki öğrencilerin psikolojik danışma ve rehberlik servisine başvuru şekline göre dağılımı son olarak da birinci ve ikinci kademe için ayrı ayrı olmak üzere öğrencilerin ve velilerin rehberlik ve psikolojik danışma servisine başvuru nedenleri ile öğretmenlerin öğrencileri rehberlik servisine yönlendirme nedenlerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Servisine Yapılan Başvuruların Sınıf Düzeyi ve Cinsiyete Göre Dağılımı

PDR servisine yapılan başvuruların, başvurulara konu olan öğrencilerin sınıf düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. PDR servisine yapılan başvuruların sınıf düzeyi ve cinsiyete göre dağılımı

Sınıf	Cinsiyet	f	%	Toplam f	Toplam %
Anasınıfı	Kız	7	70	10	5.37
	Erkek	3	30		
1. sınıf	Kız	18	45	41	22.04
	Erkek	23	57.5		
2.sınıf	Kız	4	36.36	11	5.91
	Erkek	7	63.63		
3.sınıf	Kız	5	38.46	13	6.98
	Erkek	8	61.53		
4.sınıf	Kız	10	58.82	17	9.13
	Erkek	7	41.17		
5.sınıf	Kız	5	31.25	16	8.60
	Erkek	11	68.75		
6.sınıf	Kız	15	53.57	28	15.05
	Erkek	13	46.42		
7.sınıf	Kız	20	64.5	31	16.70
	Erkek	11	35.5		
8.sınıf	Kız	10	52.63	19	10.21
	Erkek	9	47.36		
Toplam	Kız	94	50.53	186	100
	Erkek	92	49.46		

Tablo-1’de görüldüğü gibi psikolojik danışma ve rehberlik servisine en yoğun başvurunun %22.4 ile ilköğretim 1. sınıf düzeyinde olduğu, bunu %16.7 ile ilköğretim 7. sınıfların ve %15.05 ile ilköğretim 6. sınıfların takip ettiği görülmektedir. Diğer yandan psikolojik danışma ve rehberlik servisine en az başvurunun %5.7 ile anasınıfı düzeyinde olduğu gözlenmiştir.

Psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan başvurular ilköğretim kademesi ve öğrencinin cinsiyeti açısından değerlendirildiğinde ise; birinci kademe 4.sınıf düzeyi hariç tüm sınıf düzeylerinde başvuran erkek öğrenci sayısının kızlardan fazla, ikinci kademe ise her sınıf düzeyinde kız öğrencilerin daha fazla olduğu, toplamda ise servise başvuran kız öğrencilerin oranının %50,53 erkek öğrencilerin oranının ise %49,46 olduğu gözlenmiştir. Bunun yanında en yoğun başvurunun olduğu birinci sınıf hariç olmak üzere psikolojik danışma ve rehberlik servisine sekizinci sınıfa kadar başvuruların kararlı bir şekilde arttığı dikkati çekmektedir.

Farklı Sınıf Düzeylerindeki Başvuruların Başvuru Şekline Göre İncelenmesi

Tablo 2’de farklı sınıf düzeylerindeki başvuruların psikolojik danışma ve rehberlik servisine geliş şekline göre dağılımı sunulmuştur. Öğrencilerin rehberlik servisine geliş şekli; kendi isteği ve başvurusu, velisinin başvurusu ve öğretmenin rehberlik servisine yönlendirmesi şeklinde üç kategoride değerlendirilmiştir.

Tablo 2. *PDR servisine farklı sınıf düzeylerinden yapılan başvuruların başvuru şekline göre dağılımı*

Sınıf	Başvuru şekli	f	%	Toplam f	Toplam%
Anasınıfı	Öğretmen yönlendirmesi	10	100	10	5.37
	Veli başvurusu	-	-		
	Öğrenci başvurusu	-	-		
1. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	37	90.24	41	22.04
	Veli başvurusu	4	9.75		
	Öğrenci başvurusu	-	-		
2. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	7	63.63	11	5.91
	Veli başvurusu	4	36.36		
	Öğrenci başvurusu	-	-		
3. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	5	38.46	13	6.98
	Veli başvurusu	7	53.86		
	Öğrenci başvurusu	1	7.69		
4. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	7	41.17	17	9.13
	Veli başvurusu	7	41.17		
	Öğrenci başvurusu	3	17.64		
5. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	4	25	16	8.60
	Veli başvurusu	4	25		
	Öğrenci başvurusu	6	37.5		
6. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	1	3.6	28	15.05
	Veli başvurusu	15	53.57		
	Öğrenci başvurusu	12	42.85		
7. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	3	9.70	31	16.6
	Veli başvurusu	11	35.5		
	Öğrenci başvurusu	17	54.83		
8. sınıf	Öğretmen yönlendirmesi	3	15.78	19	10.21
	Veli başvurusu	4	21.05		
	Öğrenci başvurusu	12	63.15		
Toplam	Öğretmen yönlendirmesi	79	42.47	186	100
	Veli başvurusu	55	29.56		
	Öğrenci başvurusu	52	27.95		

Tablo-2 incelendiğinde anasınıfı, birinci ve ikinci sınıf düzeylerindeki öğrencilerin ağırlıklı olarak öğretmen tarafından PDR servisine yönlendirildiği veya velisinin PDR servisine başvurduğu, ikinci kademe ise öğretmen yönlendirmesinin azaldığı, veli ve öğrenci başvurularının arttığı gözlenmektedir. Dikkati çeken bir diğer bulgu ise istikrarlı bir şekilde sınıf düzeyi yükseldikçe öğretmen yönlendirmesi veya veli başvurularının azalıp öğrencilerin bireysel başvurularının artmasıdır.

Birinci Kademe Öğretmenlerinin Öğrencileri Rehberlik Servisine Yönlendirme Nedenleri

Tablo-3’de anasınıfından 5.sınıfa kadar öğretmenlerin öğrencileri ne tür gereksinimlerle rehberlik servisine yönlendirdiklerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 3. Birinci kademe öğretmenlerinin öğrencileri rehberlik servisine yönlendirme nedenleri

Sınıf	Yönlendirme nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
Anasınıfı	Okula uyum	7	70	10	14.28
	Öğrenme güçlüğü	2	20		
	Arkadaşına vurma	1	10		
1. sınıf	Okula gelmek istememe	6	16.21	37	52.85
	Öğrenme ve algı güçlüğü	15	40.54		
	Alt ıslatma (ders esnasında)	3	8.1		
	İçe kapanıklık	4	10.81		
	Harf (r gibi) çıkaramam	3	8.1		
	Hırçınlık, vurma, saldırganlık	6	16.21		
	Öğrenme ve algı güçlüğü	2	28.57		
2. sınıf	İçe kapanıklık	1	14.28	7	10
	Kekemelik	1	14.28		
	Hırçınlık, vurma, saldırganlık, arkadaş çatışması	3	42.85		
	Öğrenme ve algı güçlüğü	1	20		
3. sınıf	Hırçınlık, vurma, saldırganlık, arkadaş çatışması	1	20	5	7.14
	Yalan söyleme	1	20		
	İzinsiz eşya ve para alma	1	20		
	Okul değişikliği	1	20		
	Kendini yalnız hissetme	1	14.28		
4. sınıf	Parçalanmış aile, ebeveyn kaybı	1	14.28	7	10
	Okul değişikliği	2	28.57		
	Hırçınlık, vurma, saldırganlık, arkadaş çatışması	2	28.57		
	Kendine güvensizlik	1	14.28		
5. sınıf	Parçalanmış aile, Okul değişikliği	1	25	4	5.71
	Hırçınlık, vurma, saldırganlık, arkadaş çatışması	1	25		
	Dikkat dağınıklığı	1	25		
	Dikkat dağınıklığı	1	25		
Toplam		70		70	100

Tablo-3’deki bulgular incelendiğinde; anasınıfı öğrencilerinin çoğunlukla okula uyum öğrenme ve davranış sorunları nedeniyle öğretmenleri tarafından rehberlik servisine

yönlendirildikleri anlaşılmaktadır. Birinci sınıf öğrencileri ağırlıklı olarak anasınıfı öğrencilerine benzer bir şekilde öğrenme sorunları ve güçlükleri nedeniyle rehberlik servisine gönderilmektedir. Genel olarak Tablo-3'deki bulgulara bakıldığında; 1.sınıftan 5.sınıfa doğru gidildiğinde öğrenme ve algı güçlüğü ile ilgili sorunların azalmakta olduğunu, hırçınlık, arkadaşına vurma ve saldırganlık, arkadaşlarla geçim gibi davranış sorunlarının her sınıf düzeyinde gözlenmekte olduğunu söylemek olası görünmektedir.

PDR Servisine Başvuran Birinci Kademe Velilerinin Başvurma Nedenleri

Tablo-4'de birinci kademedeki çocuğu bulunan velilerin PDR servisine hangi nedenlerle başvurduklarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 4. *PDR servisine başvuran birinci kademe velilerinin başvuru nedenleri*

Sınıf	Başvuru nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
Anasınıfı	Veli başvurusu yok				
1. sınıf	Parmak emme	1	25	4	14.3
	Ödev yapmak istememe	3	75		
2. sınıf	Söz dinlememe	2	50	4	14.3
	Boşanma	2	50		
3. sınıf	Söz dinlememe	3	42.85	7	25
	Boşanma	2	28.57		
	Arkadaş çatışması	2	28.57		
4. sınıf	Ebeveyn çatışması	2	28.57	7	25
	Ders çalışmama, sorumluluklarını yapmama	1	14.28		
	Arkadaş çatışması	2	28.57		
	Okul başarısızlığı	2	28.57		
5. sınıf	Ebeveyn çatışması	1	16.7	6	21.42
	Ders çalışmama, sorumluluklarını yapmama	2	33.3		
	Arkadaş çatışması	1	16.7		
	Okul başarısızlığı	2	33.3		
Toplam		28		28	100

Tablo 4'te de görüldüğü gibi anasınıfı düzeyinde veli başvurusu olmamıştır. Dağılıma bakıldığında genel olarak ilk üç sınıftaki velilerin özellikle söz dinlememe olarak nitelendirilen, çocukların davranışlarını yönetme ile ilgili sorunları nedeniyle PDR servisine başvurdukları anlaşılmaktadır. Dört ve beşinci sınıfta çocuğu olan velilerin ise daha çok çocuklarının ödev yapmama, sorumluluklarını almama, akademik başarısızlık gibi sorunlar nedeniyle PDR servisine başvurdukları gözlenmektedir. Üç, dört ve beşinci sınıfta çocuğu olan velilerin başvuru nedenleri arasındaki ortak sorunlardan biri de çocuklarının arkadaşları ile ilişkilerinde yaşadıkları sorunlar olmuştur.

İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin PDR Servisine Başvurma nedenleri

Tablo-5'de ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin okul rehberlik servisine başvuru nedenlerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 5. PDR servisine başvuran birinci kademe öğrencilerinin başvuru nedenlerinin dağılımı

Sınıf	Başvuru nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
Anasınıfı	-	-	-	-	-
1. sınıf	-	-	-	-	-
2. sınıf	-	-	-	-	-
3. sınıf	Arkadaş çatışması	1	100	1	10
4. sınıf	Hırçınlık, vurma, saldırganlık, arkadaş çatışması	3	100	3	30
5. sınıf	Arkadaş çatışması	4	66.7	6	60
	Dikkat dağınıklığı, hayal kurma	2	33.3		
Toplam		10			100

Tablo 5’de görüldüğü gibi birinci kademenin ana sınıfı, birinci ve ikinci sınıflarında bireysel başvuruların olmadığı, bireysel başvuruların üçüncü sınıftan itibaren başladığı anlaşılmaktadır. 3. – 5. sınıflar arasında özellikle sosyal ilişkiler ve arkadaşlık ilişkilerinin PDR servisine önemli bir başvuru nedeni olduğu gözlenmektedir.

İkinci Kademe Öğretmenlerinin Öğrencileri PDR Servisine Yönlendirme Nedenleri

Tablo-6’da ilköğretim ikinci kademe öğretmenlerinin, öğrencileri ne tür gereksinimlerle PDR servisine gönderdiklerine ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 6. İkinci kademe öğretmenlerinin öğrencileri PDR servisine yönlendirme nedenleri

Sınıf	Yönlendirme nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
6. sınıf	Öğrenme güçlüğü	1	100	1	14.3
7. sınıf	Sınav kaygısı	2	66.7		
	Öğrenme güçlüğü	1	33.3	3	42.9
8. sınıf	Ebeveyn kaybı	1	33.3		
	Öfke kontrolsüzlüğü	2	66.7	3	42.9
Toplam		7		7	100

İkinci kademede toplam 7 öğrenci öğretmenleri tarafından PDR servisine gönderilmiştir. 6. ve 7. sınıflarda öğrenme güçlüğü ve sınav kaygısı gibi akademik temalı konuların öne çıktığı, sekizinci sınıfta ise öfke kontrolü gibi davranış sorunları öğretmenler tarafından PDR servisine öğrencilerin yönlendirildiği sorunlar arasında yer aldığı görülmektedir.

PDR Servisine Başvuran İkinci Kademe Velilerinin Başvuru Nedenleri

Tablo-7’de ilköğretim ikinci kademede çocuğu bulunan velilerin PDR servisine hangi nedenlerle başvurduklarına ilişkin bulgular sunulmuştur.

Tablo 7. PDR servisine başvuran ikinci kademe velilerinin başvuru nedenleri

Sınıf	Başvuru nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
6. sınıf	Parçalanmış aile	2	13.3	15	50
	Okul başarısızlığı , ders çalışmama	4	26.6		
	Okul değişikliği	5	33.3		
	Öğrenme güçlüğü	1	6.7		
	Arkadaş çatışması	3	20		
7. sınıf	Parçalanmış aile	2	18.2	11	36.7
	Okul başarısızlığı , ders çalışmama	3	27.3		
	Ebeveyn çatışması	5	45.45		
	Arkadaş çatışması	1	9.1		
8. sınıf	Ebeveyn çatışması	1	25	4	13.3
	Öğrenme güçlüğü	2	50		
	Arkadaş çatışması	1	25		
Toplam		30		30	100

Tablo-7’de görüldüğü gibi; dört yıllık süre içinde PDR servisine ikinci kademe çocuğu bulunan toplam 30 veli başvurmuştur. Bu başvurular sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde 6. sınıf düzeyinde 15 velinin, 7. sınıf düzeyinde 11 velinin, 8. sınıf düzeyinde ise 4 velinin PDR servisine başvuruda bulunduğu görülmektedir. Velilerin başvuru nedenleri arasında okul başarısızlığı, ders çalışmama, öğrenme güçlüğü gibi akademik konuların ön planda yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında dikkati çeken diğer iki konu ise arkadaşlık ilişkileri ve arkadaşlarla çatışma ile ailenin parçalanmış olması gelmektedir.

İkinci Kademe Öğrencilerinin PDR Servisine Başvuru Nedenleri

Tablo-8’de ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin PDR servisine başvuru nedenlerine ilişki bulgular sunulmuştur.

Tablo-8’de görüldüğü gibi dört yıllık süre içinde PDR servisine, 6.-8. sınıfa devam eden toplam 41 öğrenci başvurmuştur. Bu başvurular sınıf düzeyine göre değerlendirildiğinde en fazla başvurunun 17 başvuru ile 7. sınıf düzeyinde olduğu, 6. ve 8. sınıf düzeylerinde 12’şer başvurunun olduğu görülmektedir. Öğrencilerin PDR servisine başvuru nedenleri sınıf düzeyine göre incelendiğinde 6. sınıf düzeyinde yapılan başvurularda ebeveyn çatışması ve arkadaş çatışmasının öncelikli sorunlar olduğu; 7 sınıf düzeyinde yapılan başvurularda ders çalışmama ve akran ilişkilerine yönelik sorunların öncelikli sorunlar arasında yer aldığı; 8. sınıf düzeyinde yapılan başvurularda ise akran ilişkilerine yönelik sorunların öncelikli olduğu gözlenmiştir.

Tablo 8. PDR servisine başvuran ikinci kademe öğrencilerinin sınıf seviyesine göre başvuru nedenleri dağılımları

Sınıf	Başvuru nedeni	f	%	Toplam f	Toplam %
6. sınıf	Toplum karşısında konuşamama	1	8.3	12	29.3
	Ebeveyn çatışması	4	33.3		
	Ders çalışmama	2	16.7		
	Arkadaş çatışması	3	25		
	Dikkat dağınıklığı, hayal kurma	2	16.7		
7. sınıf	Ders çalışma koşullarının yetersizliği	2	11.8	17	41.47
	Sınav kaygısı	2	11.8		
	Ebeveyn çatışması	2	11.8		
	Ders çalışmama	3	17.6		
	Arkadaş çatışması, saldırganlık, zorbalık	2	11.8		
	Jilet ve diğer kesici aletlerin kullanımı	2	11.8		
	Saç ve kaş yolma	1	5.9		
Arkadaş gruplarının çözülmesi ve yeni gruplar oluşturamama(özellikle kızlarda)	3	17.6			
8. sınıf	Okul başarısızlığı, ders çalışmama	1	8.3	12	29.3
	Sınav kaygısı	2	16.7		
	Ebeveyn çatışması	1	8.3		
	Arkadaş çatışması, saldırganlık, zorbalık	2	16.7		
	Karşı cins arkadaşlıklarında çatışma	2	16.7		
	Kardeş sorumluluğu	1	8.3		
	Arkadaş gruplarının çözülmesi ve yeni gruplar oluşturamama(özellikle kızlarda)	2	16.7		
	Arkadaşlık ilişkilerini sorgulama ve yalnız kalmayı tercih etme	1	8.3		
Toplam		41			100

TARTIŞMA

Bir ilköğretim okulu psikolojik danışma ve rehberlik servisine yapılan bireysel başvuruların, başvuru kaynaklarını ve başvuru nedenlerini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırmanın sonucunda; ilköğretim PDR hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik bazı önemli bulguların elde edildiği düşünülmektedir. İlk olarak sınıf düzeylerine göre PDR servisine en çok başvurunun 1. sınıf düzeyinde yapıldığı görülmektedir. Birinci sınıf, okula yeni başlanılan bir dönem olmasından dolayı okula uyum sağlama ile ilgili sorunları beraberinde getirebilmektedir. Psikolojik danışmanlar okula başlayan çocukların yaşayabilecekleri korkular, kaygılar konusunda hazırlıklı olmalı, bu çocuklara yardım etme becerilerini geliştirmelidirler. Bu nedenle psikolojik danışmanların çocuklarla psikolojik danışmada kullanabilecekleri yaratıcı teknikleri bilmeleri gerektiğine inanılmaktadır. Bunun yanında bu dönemde PDR servisine yapılan başvuruların daha çok öğretmenler ve veliler tarafından yapıldığı gözlenmektedir. Bu bulgu beklentilerle uyumlu görünmektedir. Veli ve öğretmenlerin başvuru nedenleri arasında öğrenme güçlüğü, okula gelmek istememe, ödev yapmama veya hırçınlık, saldırganlık gibi davranış problemlerinin yer aldığı görülmektedir. Bu nedenle ilköğretimde çalışan psikolojik danışmanların birinci sınıf öğrencilerine etkili bir şekilde yardımcı olabilmeleri için öğrenme güçlükleri ile ilgili bilgi sahibi olmalarının önemli olduğu düşünülmektedir. Psikolojik danışman yetiştiren programlarda öğrenme güçlükleri konusunda danışman adaylarına gerekli kavramsal bilgilerin ve bu tür sorunu olan bireylere yönelik yardım becerilerinin kazandırılması

önem kazanmaktadır. Ayrıca, okula uyum sorunlarının oryantasyon çalışmaları ile azaltılabileceği düşünülmektedir.

Birinci sınıf ve anasınıfı düzeyinde hatta ilköğretim üçüncü sınıfa kadar PDR servisine başvuruların daha çok ebeveynler ve öğretmenler tarafından yapılması beklentilerle uyumlu görünmektedir. Bu bulgu bu yaş grubundaki öğrencilerin kendilerini tanıma, anlama ve ifade etmelerindeki sınırlılıkları ile açıklanabilir. Diğer yandan bu bulgu, ilköğretimin ilk yıllarında ailelere ve öğretmenlere yönelik yapılacak konsültasyon çalışmalarının önemini de ortaya koymaktadır. Karakuş (2008) tarafından yapılan bir araştırmada da okul psikolojik danışmanlarının izledikleri bir konsültasyon modeli olmadığını bulmuştur. Bu nedenle okul psikolojik danışmanlarının konsültasyon çalışmaları ile ilgili bilgi ve becerilerinin artırılmasının okul PDR hizmetlerine olumlu bir katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

İlköğretim ikinci kademedede daha baskın olmakla birlikte, velilerin başvuru nedenleri arasında akademik başarı konusu dikkati çekmektedir. Ders çalışmama, okul başarısızlığı, motivasyon eksikliği belli başlı akademik konular arasındadır. Bu sonuç özellikle eğitsel rehberliğe dikkati çekmektedir. Psikolojik danışmanlar öğrencilerin akademik başarılarına katkıda bulunacak bireysel ve grup çalışmalarını ihmal etmemelidirler. Belki de okulda psikolojik danışmanların katkılarının en somut gözlenebileceği alanlardan biri eğitsel rehberlik alanı, özellikle de akademik başarı konusudur. Son zamanlarda hızla yayılan “eğitim koçluğu” gibi uygulamaların psikolojik danışmanların diğer çalışmaların yanında akademik başarı konusunu yeteri kadar ele alamamış olmalarının yaratmış olduğu boşluktan kaynaklandığı ileri sürülebilir.

PDR servisine birinci sınıfı takiben en fazla başvurunun yedinci ve altıncı sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu sınıf seviyelerinde yapılan başvurular daha çok bizzat öğrenciler tarafından yapılırken; öğrencilerin PDR servislerine başvurma nedenleri ile velilerin PDR servislerine başvurma nedenlerinin ve öğretmenlerin öğrencileri PDR servislerine yönlendirme nedenlerinin daha farklı olduğu görülmektedir. Veliler ve öğretmenler daha çok ebeveyn çatışması ve öğrenme güçlükleri gibi sorunlarla PDR servisine başvuruda bulunurken; altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin ebeveyn çatışmasının yanı sıra arkadaş ilişkileri ile ilgili konularda PDR servisine başvuruda bulunduğu görülmektedir. Kızlarda 10-12, erkeklerde 13-14’lü yaşlarda başlayan ve hormonal ve fiziksel değişiklikler başta olmak üzere bilişsel, kişisel-sosyal ve duygusal alanlarda yaşanan değişim ve gelişimle karakterize olan ergenlik dönemi beraberinde bazı sorunları da getirebilmektedir. Örneğin değişen bedenine ilgisi yoğunlaşan bir ergen için akademik çalışmalar ihmal edilebilmektedir. Ebeveyn-ergen çatışması da bu dönemde sıklıkla karşılaşılan yaşantılardan birisidir. Yine bu dönemde yakın arkadaşlıkların doğasında değişiklikler görüldüğü gibi karşı cinsten hoşlanma ve karşı cinsle beğenilme isteği bu dönemde yaşanan değişimler arasında yer almaktadır (Çok, 2003; Siyez, 2010). Araştırma sonucunda elde edilen bulgular da PDR Servisine yapılan başvuruların genel ergenlik sorunları ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu sorunların azaltılabilmesi için de ergenlik öncesi dönemde yapılacak cinsel eğitim programlarının ergenlik döneminde yaşanan bu sorunları azaltılabileceği düşünülmektedir. Çok (2003) ergenlerin gereksinimleri doğrultusunda hazırlanan cinsel eğitim programlarının, ergenlerin beden gelişimine, beden imgesine ve benlik imgesine, kimlik kazanımına, cinsel değerler sistemi oluşturmaya ve cinsel yönelim kararına katkı sağladığını belirtmektedir. Külahoğlu (2004) ilköğretim ikinci kademe sınıf rehberliği programının içeriğinde kendini tanıma ve kabul, iletişim becerilerini geliştirme, karar verme, amaç belirleme, yürütme, ev ve ailenin değerini anlama ve kabul etme, toplumun bir parçası olma duygusunu geliştirme; kendini tehlikelerden koruma ve yaşamı güvenli sürdürme gibi konuların yer alması gerektiğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla okullarda sınıf rehberliği etkinliklerinin de amacına uygun olarak yapılmasının öğrencinin sorunlarının azalmasına katkı sağlayabileceği söylenebilir.

İlköğretim ikinci kademe öğrencilerin PDR Servisine diğer başvuru nedenleri arasında topluluk karşısında konuşamama ve sınav kaygısı gibi sorunların da yer aldığı görülmektedir. Okul psikolojik danışmanları, öğrencilerin bu gibi sorunlarına yönelik olarak psikolojik yardım hizmeti sunarken bu sorunlar üzerinde etkililiği kanıtlanmış olan bilişsel davranışçı yaklaşımlardan ya da çözüm odaklı yaklaşımlardan yararlanabilirler. Ancak bu nokta da okul psikolojik danışmalarının bu danışma yaklaşımları ile ilgili becerilerinin artırılması gerektiği düşünülmektedir. Lisans düzeyinde açılacak seçmeli dersler ile psikolojik danışmanların bu yaklaşımlara ilişkin becerilerinin gelişmesi sağlanabilir.

Özetle bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular, ilköğretimde ana sınıfı dahil ilk iki sınıf, üç-dört ve beşinci sınıf ile altı-yedi ve sekizinci sınıfların ihtiyaçlarının farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Kapsamlı gelişimsel rehberlik programlarının okullarda işlevsel olarak uygulanmasının farklı ihtiyaçların karşılanmasında önemli bir rol oynayacağı düşünülmektedir. Daha önce de bahsedildiği gibi kapsamlı gelişimsel rehberlik programları rehberlik müfredatı, bireysel planlama, müdahale hizmetleri ve sistem desteği olmak üzere dört bileşenden oluşmaktadır. Müdahale hizmetlerinin altında yer alan konsültasyon çalışmalarının okul PDR programlarının vazgeçilmez bir parçası olduğu, bu araştırma sonuçlarında da görülmektedir.

Son olarak, alanda benzer nitelikte araştırmaların yapılmasının psikolojik danışmanların hizmet öncesinde uygulamada gereksinim duyulan, daha gerçekçi becerilerle donatılmasına, yaygın olarak bilinen şekliyle “teori-pratik uyumsuzluğu” nun giderilmesine ve dolayısıyla psikolojik danışman eğitimine katkıda bulunabileceğine inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, V.(2008). *Rehber öğretmenlerin özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algıları* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Atıcı, M. (2006). İlköğretim öğrencilerinin davranış problemleriyle baş etme konusunda öğretmen-psikolojik danışman işbirliğine ilişkin görüşlerin karşılaştırılması. *Türk Psikolojik ve Danışma Dergisi*, 3(25), 55-68.
- Başaran, M. (2008). *İlköğretim okullarındaki yönetici ve sınıf rehber öğretmenlerinin psikolojik danışma ve rehberlik faaliyetlerinden beklentileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Brown, D., Trusty, J. (2005) School counselors, comprehensive school counseling programs, and academic achievement: Are school counselors promising more than they can deliver? *Professional School Counseling*, 9(1), 1-8.
- Can, G. (1998). İlköğretimde rehberlik . A.Hakan (Ed.), *Eğitim bilimlerinde yenilikler*. (s. 111-132). Erişim Tarihi: 01.02.2012
<https://www.anadolu.edu.tr/aos/kitap/IOLTP/1266/unite07.pdf>
- Çok, F. (2003). *Ergenlerin cinsel eğitimi: Bir program denemesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Erkan, S. (2002). Rehberlik nedir? Y. Kuzgun (Ed.), *İlköğretimde rehberlik* (3. Baskı), (ss. 1-16). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Gysberg, N. C. & Henderson, P. (2000). *Developing and managing your school guidance program*. (3rd ed.). Alexandria, VA: American Counseling Association .
- Kalın, Ş. (1999). Ankara ili ilköğretim okullarında görevli rehber öğretmenlerin ‘‘ilköğretimde rehberlik’’ konusundaki görüşleri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karakuş, S.(2008). İlköğretim okullarında çalışan psikolojik danışmanların sınıf öğretmenleri ve sınıf rehber öğretmenleriyle yaptıkları konsültasyon çalışmalarının

- incelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Konca, F.(2007). İlköğretimde psikolojik danışma ve rehberlik programlarının geliştirilmesi sürecinde karşılaşılan sorunlar (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Külahoğlu, Ş. (2004). *Okul psikolojik danışman ve rehberlik programlarının geliştirilmesi* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Neeley, S. J., Scott. R. , Barnes, S., Travillion, G., Lucas, J., Rodriguez V.(2004). A model comprehensive, developmental guidance and counseling program for Texas public schools: A guide for program development pre-K-12th grade. Texas Education Agency, USA.
- Polat, C.,(2007) İlköğretim okulları sekizinci sınıf öğrencilerinin okul psikolojik danışma ve rehberlik servisinden yararlanma düzeylerinin belirlenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat üniversitesi, Elazığ.
- Siyez, D.M. (2010). *Ergenlerde problem davranışlar* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Söker, V.(2007)İlköğretim öğretmenlerinin sınıf yönetimi konusunda okullardaki rehberlik servisinden beklentileri (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yerin Güneri, O., Büyükoze Kavas, A., Koydemir, S. (2007). Okul psikolojik danışmanlarının profesyonel gelişimi: Acemilikten olgunlaşmaya giden zorlu yol. R. Özyürek, F. Korkut-Owen, D.W. Owen (Eds.), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler* (ss. 139-162). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B.(2005). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Yeşilyaprak, Y. (2007). Türkiye’de Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanının Gelişiminde Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneğinin Yeri ve Önemi, R. Özyürek, F. Korkut-Owen, D.W. Owen (Eds.), *Gelişen psikolojik danışma ve rehberlik: Meslekleşme sürecindeki ilerlemeler* (ss. 21-54). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A., Şimşek, H.(2008) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yumrutaş, A.(2006). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin rehberlik görevleriyle ilgili görüş ve uygulamalarının incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.